

ספר

חכמת חיים

שיחות מוסר ודרכי חיים

שהשמייע מרן

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל

בשנים תשי"ז – תשכ"ט

ונכתבו ע"י תלמידו

הגאון רבי שמואל טרוביץ זצ"ל

אלול תשע"ג

ירושלים ת"ו

פתחי חיים

וידגו לרוב בקרב הארץ. מה דגים הללו גדלין במים כיון שיורדת ספה אחת
מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כך הן
ישראל גדלין במים בתורה כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין
אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון. (ב"ר יוחי פר' צז)

דומה, כי עשר עטרות ממעלה זו של חביבות התורה נטלו דברי תורתו והגיזו מוסריו של מרן
הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל. היסודות שחידש בתורת האדם הם כמושכל ראשון לדורות של
בני תורה וישיבה שהתגדלו על ברכיהם, ואף על פי כן כל דבר תורה חדש הנמסר משמו מתקבל
באהבה ובחיבה מיוחדת - "כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון".

מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל מופלא היה בכוחו לגלות את צוף הדעת הטמון בדברי חז"ל. שיחותיו
ומאמריו הם ביטוי נפלא לדברי חז"ל, "דברי תורה כל זמן שאתה ממשיש בהם אתה מוצא בהם
טעם". בכוחו הגדול נוטל הוא מאמרים ידועים ומוכרים, ובגאונות מפליאה ולהבת לב רגש יורד
לעומקם בראיה מחודשת ומיוחדת ודולה מהם מרגניתא טבא המאירה באור יקרות את לבב
הלומדים. אותו מאמר בגמרא, משמש בכתר אחד בשיחה זו ומזריח את אורו על "דערהער"
מוסרי עמוק, ובשיחה הבאה עולה כפורחת מבין בתריו התעוררות חדשה.

בקובץ השיחות שלפנינו באו עם הספר שיחות ומאמרי דעת שנכתבו מפה קדשו של מרן זצ"ל
בשיחות שמסר בישיבת מיר ובבתי מדרשות נוספים בירושלים עיה"ק, ודברי הספד שנשא אחר
מיטותיהם של אנשי מעלה בירושלים של מעלה בין השנים תשי"ד - תש"ל.

מפאת חביבותם הגדולה נדרשים תלמידי חכמים וצורבי מדרבנן למעיינות החכמה של מרן זצ"ל
בכל יום. מאז יצא לאור הספר "שיחות מוסר" בו נאספו כעמיר גורנה שיחות מוסר ודרכי חיים
שנאמרו על ידי מרן זצ"ל בישיבת מיר, ונכתב בחייו על ידי בנו רה"י הגאון רבי רפאל שמואלביץ
שליט"א ואחיינו הגאון הצדיק רבי אריה פינקל שליט"א, יד הכל ממשישת בהם תדיר. מהם ישקו
העדרים מים חיים, מהם יפתחו לכל תלמיד שערי חיים, ועל ברכיהם ישעשעו יונק עם איש שיבה.

תוכן הענינים

- א. שמושה של תורה - הדרך לשלמות החושים יא
 שלמות החושים כמבחן לגדלות בתורה / אברי האדם השלם חשים ומרגישים
 הרגשי קדושה / הסיבה שאין אברינו וחושינו חשים ומבחינים / הדרך לשלמות
 החושים - שימושה של תורה / מת מצוה דוחה ת"ת ולא שימושה של תורה /
 גם אשה יכולה לזכות לזה ע"י שימוש ת"ח / גם שפחה יכולה להתעלות
 לדרגות גבוהות ע"י שמושה / מעשיו מרובין מחכמתו - ע"י שימושה של תורה
- ב. קבלת אחריות טז
 המתיר נדר שלא כדין מבטל עשה / הטובל עם חציצה משלה עצמו שנטהר /
 הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי / המערים חמור מן העובר במזיד /
 יהודה סמל לקבלת אחריות
- ג. שאיפה לשלמות רוחנית יט
 עיקר הצער הוא על הריחוק מה' / איוב בתקופתו הטובה מעין עולם הבא /
 מי יתנני כירחי קדם / "בזיעת אפך תאכל לחם" - ריחוק מה' / מצבנו לעומת
 מצבו של איוב / איש אשר רוח בו - מבקש חכמה / בקשותיו של עתניאל בן
 קנו / בקשה מתוך תחושה של עצם החיים / מעשה יהודה ותמר / מעשה תמר
 - הרצון מעל ההגיון
- ד. כבוד האדם כה
 מעשי האבות כולם בכוונות עליונות / אחר מתן תורה אין רשות לחשוב
 חשבונות לעבור על דברי תורה / אין להוכיח ממעשים שנעשו קודם מתן תורה
 / כבודו של אדם חשוב יותר מן המשיח / מר עוקבא מעדיף להשרף ולא
 להלבין פני חברו / מן השמים הניחו מקום לחזקיהו לגדל שמו / השגתנו
 בגדלות האדם רחוקה מן האמת
- ה. גמילות חסדים - נתינת הנפש ל
 הכרת מעשי אברהם דרך צאצאיו / רב חנא בר חנילאי נותן כל היום את נפשו
 לעני / יתרו נותן את נפשו למשה / נפשו חייב לו אינו פטור אלא אונס /
 "משה" שם שמבטא מסירות נפש / מסירות נפשה של בתיה עברה למשה /
 זכות נח ואברהם שדיבר ה' עמם / במה זכה משה רבנו להתגלות ה' / יותם
 בן עוזיהו פוטר את העולם מן הדין / זכותו של יותם במה שאינו נוטל לעצמו
 כלום / חנינא בני די לו בקב חרובין
- ו. החיבור בין תלמיד לרבו לו
 השתלשלות מסירת התורה ממשה רבנו / ר"א לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו
 / המרחק בין הרב לתלמיד / חיבור בין רב לתלמיד - שימוש ת"ח / שימוש
 ת"ח ע"י חזרה על שמועותיהם / התקשרות התלמיד לרבו ע"י קבלת התלמיד
 מהרב / התקשרות ע"י נשיקה של גדולה / זכות ההתלוות לצדיק, בכוחה

ומסתבר ששמע דברי מוסר במשך השנים, אלא שלא הצליחו הדברים לעוררו, והנה מתוך עומק שקיעותו בוהמת החטא, זרחה עליו השמש בתוקף זוהרה וראה את אור האמת. אמת זו ננעה עד הנקודה הפנימית שבלבו, כאשר לפתע הוא קולט את מעמדו רוע מצבו כפי שהוא באמת. אז הבין שאין בכל הבריאה מי שיוכל לעזור, אם לא יעשה הוא בעצמו מעשה. מתוך התעוררות פתאומית זו, חזר בתשובה שלמה עד שיצאה נשמתו וחזרה לשורשה העליון.

זו הייתה כוונת דברי רבי, "יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת". הבדל יסודי קיים בין זה המשיג את ההתעוררות בשעה אחת, לזה שהשגתו באה בעבודת שנים, בעבודה איטית של יום אחר יום, בלא התעוררות של פתע.

"בשעה קלה קדמני לגן עדן"

בדרך זו נראה לבאר דברי המדרש: "יקום איש צרורות היה בן אחותו של רבי יוסי בן יעזר איש צרידה, והיה רוכב על סוס בשבת, הלך לפניו בשעה שהיו מוציאים אותו לצליבה, אמר לו: ראה את הסוס שהרכיבני אדוני, וראה את הסוס שהרכיב אותך בו אדוני - עמוד התליה, אמר לו: אם כך למכעיסיו, ק"ו לעושי רצוני, אמר לו: וכי יש מי שעשה רצוני של מקום יותר ממך, אמר לו: ואם כך לעושי רצוני [- שנענשים על עברות קלות שבידם], ק"ו למכעיסיו, נכנסו בו הדברים כארס של נחש, הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות ב"ד: סקילה שריפה הרג וחנק, וכי, נתנמנם רבי יוסי בן יעזר איש צרידה, וראה מיטתו פורחת באויר, אמר: בשעה קלה קדמני זה לגן עדן, עכ"ל המדרש.

סיום דברי המדרש, מבאר היטב לפי דברינו. רבי יוסי בן יעזר לא בא להתפעל מהקדמת הזמן שקדמו יקום איש צרורות לגן עדן, אלא כוונתו על האופן שבו זכה יקום איש צרורות לגן עדן. כך אמר רבי יוסי, בכוחה של "שעה קלה" קדמני זה לגן עדן. כלומר, זכייתו של יקום בגן עדן לא באה על ידי עבודה רבת שנים, יתכן אף שבמשך השנים בהם הידרדר והתיוון ניסה דודו להחזירו למוטב ע"י דברי מוסר וכיבושין ולא הועיל. והנה, התעוררות פתאומית שנכנסה בלבו בבת אחת, הביאה אותו להתעלות והתרוממות בקפיצה אחת - "בשעה קלה". מעומק שאול למרומי שחקים. זו כוונת רבי יוסי בן יעזר איש צרדה: "בשעה קלה קדמני זה לגן עדן".

אסון ה"מלומדה"

וזהו גם עומק העניין של פגם ה"מלומדה". כדבר הנביא ישעיה: "ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כדונוי, ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלמדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר". ההרגל על כל דבר שלטון, גם ליראת שמים שהיא עניין שבפנימיות הלב, אפשר להתרגל. אדם הירא את ה' ועובדו משום שכך עשה אתמול, וכן עשה שלשום, חסר התעוררות פנימית ואינו מגיע להתקרבות אמיתית לה'. במצב זה, עלולות כל מצוותיו וכל יראתו להתרוקן מכל תוכן פנימי. נשאר רק "מלומדה".

מהו שורש הרעה? חסרונה של עבודה מחודשת, של התעוררות והתפעלות המאירה את הלב והמוח ככרך. כך אמרו חז"ל לגבי תורה: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים". לכן גם צדיק גדול, אם עבודתו ספוגה יראת שמים אמיתית אבל היא "מצות אנשים מלומדה", לא יזכה למה שזוכה זה אשר בשעה קלה הקדים לגן עדן. "בשעה אחת", בניצול ומיצוי הכוח הטמון בהתעוררות והתפעלות חד פעמית, יכול אדם לקנות את עולמו, ולהגיע לדרגה של יראה אמיתית שאינה "מלומדה".